

Apuntes sobre a lliteratura en gallego-asturiano

XOSÉ MIGUEL SUÁREZ FERNÁNDEZ

El gallego-asturiano vive hoi a súa miyor época lliteraria se miramos a cantidá d'obras publicadas nos últimos anos. Contrasta esto cua súa polémica situación entre os defensores da súa galleguidá llingüística plena y polo tanto da súa inclusión na normalización da llingua gallega, os partidarios da súa autonomía como variedá llingüística con abonda especificidá, y úa realidá social que —a pesar da vitalidá del uso— lleva a un proceso claro de castellanización das xeneracióis máis novas y a un esmoledor futuro nel que respeuta á súa conservación.

É a nosa intención fer aquí un repaso dos empezos del cultivo escrito del gallego-asturiano hasta chegar á Guerra Civil, feito que supón úa ruptura na súa medría lliteraria tanto cuantitativa como cualitativa. El reconto qu'imos fer é, de seguro, incompleto y as conclusióis ás que pódamos chegar han a ser parciais, pero, cos datos dos que dispoñemos, é el que podemos fer hasta el momento. Quedan einda centos d'exemplares de periódicos y folletos locais y da emigración a os que nun podemos ter acceso ou nun demos localizao y tamén úa chía de coleccionistas y familias cuas que falar y que nos poden apurrir máis pistas. Por eso, ben sei qu'imos atopar muitas máis cousas escritas núa modalidá llingüística como el gallego-asturiano que daquela tía abonda personalidá como pra qu'houbera xente que, por cualquier motivo, tuvera el discurso ou a necesidá d'escribir nella y non noutra. É importante fer esta consideración porque as primeiras mostras lliterarias del gallego-asturiano a empezos del s. XX corren al son dos procesos de renacemento ou de gran difusión das vecías llinguas gallega y asturiana.

Nun foron poucos os nacidos nos conceyos máis occidentales d'Asturias qu'escoyeron el

aveiro das máis prestixadas ou cultivadas llinguas capitalinas pra escribir a súa obra. É el caso del veigueño **Armando Cotarelo Valledor** (1879-1950), que ben axina se convirtnu núa das figuras da recuperación cultural y llingüística de Galicia, ou del taramundés **Antolín Santos Mediante Ferraría** (Taramunde 1880-A Veiga 1944) que foi maestro na provincia de Lugo pr'acabar afincando en Piantón (A Veiga). Mediante Ferraría escribiu abonda poesía y colaborou en muitos periódicos locais y folletos de festas. Úa composición súa. “A un moíño desfeito” (1925), consiguíu el premio á miyor poesía en gallego na “Festa da Poesía” de Lugo. Anque ás veces chisca os sous escritos con resultaos propios da Veiga, escoye como modelo escrito el gallego “lliterario” que se fora forxando col chamao *Rexurdimento*. En palabras del presbítero veigueño José Rodríguez, corresponsal pral obra de Constantino Suárez “*El Españolito*”, “la proximidad geográfica con Galicia y, sobre todo, el hecho de haber desempeñado su magisterio en la provincia de Lugo, hicieronle un poeta eminentemente gallego”¹.

El caso contrario é el de xente como el bualés **Bernardo Acevedo y Huelves** (Bual 1849-Uviéu 1920), coautor col franquín **Marcelino Fernández y Fernández** (El Franco 1866-Uviéu 1932) d'un obra tan importante pral léxico del gallego-asturiano como el *Vocabulario del Bable de Occidente* (1932) que, a pesar del título, y anque mete dalgús vocablos del asturiano occidental, é un libro feito con materiales recoyidos en distintos puntos del Navia-Eo xa dende finales del XIX.

Ademáis da súa poesía en castellano y en asturiano, d'Acevedo y Huelves conocemos un poema en gallego-asturiano. “La Fuente a Jovellanos”, qu'él subtitula “Soneto en bable. Subdialecto de Coaña”, y que pon en boca de D. Domingo García de la Fuente, criaos cuañés que tía Xovellanos. El soneto, publicao en 1891², nun sabemos se foi un ensayo filolóxico sin máis ou úa mostra d'úa poesía núa fala ben familiar pra él y que pode que cultivara anque nun la dera a imprenta ou nun la conózamos. El caso é qu' é a primeira mostra de lliteratura en gallego-asturiano que conocemos y el única del s. XIX.

¹ C. Suarez, *Escritores y Artistas Asturianos*, Edición, adiciois y epílogo de J. M. Martínez Cachero, IDEA, Uviéu, 1959, p. 78.

² Publicóuse nel mes de novembro d'ese ano na revista *Asturias*. Hai úa reedición feita de pouco d'esta poesía xunta outras del mesmo autor (B. Acevedo y Huelves, *Poesía* [facsimil de ventiún poesías publicadas entre 1888 y 1927], ALLA, Uviéu, 1995). Anque el soneto en cuestión ten dalgúas erratas é curioso reparar en qu' Acevedo usa el -u pra representar el archifonema velar que se dá nel vocalismo átono final del gallego-asturiano (“*tráinlu*”, “*soberanu*”, “*sírvolu*”). Ben sei que lo empuxaba a idea de qu'a fala del Navia-Eo era pra él un “sudialecto bable” (nun podemos esqueicer qu'el pouco acertao título del *Vocabulario del Bable del Occidente* sigue esa opinión) anque tamén pode tar presente el sou procura por reflexar ben os trazos llingüísticos da fala cuañesa (non sólo nos amostra a existencia d'esa vacilación nas realizaciónes del vocalismo átono final senón tamén el yeísmo propio de dalgúas partes del conceyo: “*Yevante*”).

Outros autores da zona qu'escibiron en asturiano son el tapiego **Manuel Fernández García** (Serantes 1888-?), que firmaba col alcuño de *Vulcano* ou de *Manín de Teverga* y qu'escibiu el obra *Amor de Aldea* d'emparzao con Luis Vergniory, **Pedro G. Arias** (1877-?), antologuista da poesía en asturiano y tamén cultivador ocasional d'este idioma, ou el naviego **José de Villalaín** *El americanín de Romadorio* (Navia 1878-Salinas 1939), qu'escibiu el obra *El gorón de la primavera*. Por último hai que citar el caso d'**Antón García Oliveros** (Navia 1900-Uviéu 1985), gran bibliógrafo gracias al que podemos conocer dalgús dos datos qu'aquí brindamos, y qu'escibiu abonda poesía en asturiano ademáis del conocido *Diccionario bable de la rima* (1947).

Deixando a un llao os asturianos del Navia-Eo qu'escibiron en castellano, quédanos un terceiro camín, el dos autores qu'escoyeron escribir na súa fala local, cuase sempre alternando col castellano igual que fían daquella os qu'escibían en gallego ou en asturiano.

Cuase toda a produción lliteraria que conocemos nos anos dez y veinte xira alreor da villa de Castropol y, máis concretamente, alreor d'un peteiro de xente nova que tía en común un ideario reformista-republicano. Naquella fecha, el occidente asturiano nun era úa esceición dentro del panorama político del conxunto estatal. El caciquismo y el alternancia nel poder entre os partidos dinásticos era un feito consustancial al rexime imperante. Mais nesta parte d'Asturias, alreor da figura del castropolense Vicente Lorient, formárase el chamao *Partido Independiente* ou “*novo*”, término éste usao popularmente pra estremarse dos “*veyos*”, xente ou políticos relacionaos cua perpetuación del sistema da Restauración.

Úas veces formando parte de comités y directivas del Partido, outras llendo discursos ou poesías en banquetes y homenaxes políticos, y dalgúas escribindo poesías ou soflamas anti-conservadoras, os nomes de personaxes como Claudio Fernández Luanco, Conrado Villar Loza, Ramón García González, Pedro Penzol ou Victoriano García de Paredes van salindo á lluz nas páxinas del periódico decenal *El Castropol*, órgano d'espresión d'un Partido Independiente que, al cabo, en 1913, vaise acabar integrando nel Partido Reformista de Melquiades Álvarez, auténtico mezeriyo unde convivían tendencias de todas as menas.

Al frente del periódico *El Castropol* taba el castropolense **Claudio Fernández Luanco** (1838-1916), médico que xa en 1873 fora presidente del Comité republicano da súa villa. Pasóu despóis a Avilés, unde exercéu un gran llabor d'animador da vida cultural, fundando a revista *El Bollo* y poñendo os fundamentos prá construcción del actual “Teatro Palacio Valdés” d'Avilés. Al volver pra Castropol en 1905 funda el periódico *El Castropol* con us

colaboradores muitos d'ellos mozos salidos de pouco da Universidad. Néi han a publicar todos os autores en gallego-asturiano que coñecemos de principios da centuria. Fernández Luanco, anque tamén publicaba composicións en castellano, é úa das persoas das que podemos atopar úa poesía en gallego-asturiano, un breve panexírico titulado “Á Villaamil” publicado en 1911 en honor al famoso almirante castropolense Fernando Villaamil.

A figura máis destacable d'esta época pola súa calidá literaria é a de **Ramón García González** (Castropol 1870-1938). Según nos conta *El Españolito* estudiou en Uviéu y Salamanca, onde foi alumno “muy apreciado” d'Unamuno y se llicenciou en Filosofía y Letras. Dedicouse á ensinanza en dalgúas escolas asturianas hasta que se retirou al sou Castropol natal onde foi varias veces conceyal pol Partido Independiente ou Reformista. Tamén dá noticia *El Españolito* de que como poeta publicou ben de veces colaboracións nel periódico *El Castropol*. Nos máis de cen números d'*El Castropol* a os que podemos chegar nun atopamos nengúa colaboración firmada por él polo que, a falta de máis pezuigas, aventuramos a posibilidade de que sían da súa autoría as poesías que se publicaban nel decenario castropolense col alcuño de *Farruco* y das que, pol momento, podemos atopar hasta un total de ventidúas entre 1912 y 1914. As poesías de *Farruco*³, sempre con estrutura de romance, ás veces d'arte mayor, son mayormente de crítica política, zorregando sin dolo dende as filas del reformismo á “tropa pidaliana” del occidente qu'encabezaba el diputao de Cartavio Benito Castro García, máis conocido polos sous adversarios col alcuño de “*Tapín*”. De todos os xeitos nun deixa d'haber poesías súas de certo sabor romántico, versos que falan da relixiosidá, da morte, dos recordos da infancia, y que nos fain renemstrar dalgús momentos del obra de García González, *Amarguras d'un viaxe*. É a mesma traza tamén d'outras poucas de composicións qu'han parecer nos anos trenta nel periódico *El Aldeano* cua firma de “*Nadie*” y que tamén se poden atribuir á pluma del poeta castropolense.

El única obra firmada por G. González é a que publicou en 1920 na mesma imprenta d'*El Castropol*, un llibrín de 31 páxinas titulado *Amarguras d'un viaxe*, onde conta en once poemas llargos a hestoria de dous namoraos que tein que xebrarse por un tempo y que despóis d'úa llarga y doliosa espera, acaban volvendo xuntarse. G. Rendueles recoye na súa antoloxía *Los nuevos bablistas* a composición “N'el jardín”, ún dos poemas del llibro. El mesmo título del

³ Ta malo de saber quén son os autores de poesías y escritos firmados con alcuño qu'imos ir atopando en diferentes publicacións analizando namáis el estilo d'escritura: as regras d'apostrofación y zunas ortográficas cambiaban nos mesmos autores d'úa semana a outra ou mesmamente d'úa renguileira a outra.

poema da idea da dependencia do autor cos castellanismos, dos que bota mao a cada volta que ten que “elevanto” o tonoo poético da súa poesía⁴. Así todo, García González é o autor con máis pretensións poéticas dos do século, deixando de llao o tema rural ou humorístico e centrándose núa poesía máis sentimental que, anque de xeito descriptivo, busca figuras máis líricas e románticas. Por momentos achégase a úa poesía de traza claramente modernista, cuayada d’imaxes e sensorialidá.

Son máis as mostrase de literatura en gallego-asturiano das que podemos falar nesta fecha e nel mesmo periódico. Ademáis de referencias indireutas a versos recitaos en actos políticos⁵ coñecemos outros dous poemas de tema anticaciquil firmaos col seudónimo de T. os anos 1911 e 1912 e un señardoso poema titulaoo “Recordos” mandao dende Arxentina ao periódico en 1915 e firmao por José Antonio Pérez.

El seguinte autor al qu’hai que fer referencia é **Conrado Villar Loza** (Taramunde 1873-Tapia 1962), que firmaba os seus escritos col alcuña de “Pepe de Mingo”. Damos noticias d’él tanto *El Españolito* como García Rendueles na súa antoloxía *Los nuevos bablistas*. De neno marchóu pr’ América e ben axina se puxo a trabayar na Arxentina de libreiro, achegándose d’este xeito á qu’iba ser úa das súas aficións, a literatura. Antias de volver pra Tapia en 1899, colaboróu en dalgús periódicos col alcuña de *Hipólito Mentirilla*. Xa na villa tapiega, dedicóu moito del seu quefer al debate político -chegando ás veces ás amarregas- cos caciques locais⁶. Destacaba a súa sección nel periódico *El Castropol*, “Piropos tapiegos”, moitas veces de tonoo ben insultante, que fexo qu’el delegao gubernativo da dictadura de Primo de Rivera chegara a suspender el periódico e a amenazallo a él col desterro. Da súa etapa nel *Castropol* hai que señalar como dato interesante úa entrega súa de “Piropos tapiegos” en decembre de 1912 qu’ é a primeira mostra que podemos atopar de prosa periodística en gallego-asturiano.

Na fala de Tapia, Conrado Villar amañóu el sainete *Un feixe de tapiegas*, pequena peza

⁴ Por citar un exemplo ilustrativo, sólo nos primeiros versos de “N’el jardín” podemos atopar cousas como “se mostraban lujosos”, “bosques”, “estaban”, “aliento”, “gérmenes”, “expansionarse” ou “celajes”.

⁵ Nel ano 1911, nel nº 244 del *Castropol*, al informar d’ua banquete en homenaxe a D. Vicente Lorientee brindao por “la clase artesana de la villa e los agricultores del concejo de Castropol”, fábase d’un tal D. Manuel Fernández, de Castropol, “que leyó unos hermosísimos versos en el habla del país e que fueron muy celebrados”.

⁶ El mesmo, na súa sección “Piropos Tapiegos”, dámos noticias del seu encarceramento de catorce días en Uviéu como resultado das súas disputas con tapiegos del Partido “veyo”. Mentres tuvo preso pasaron a visitallo xente da súa terra achegada al Reformismo como Acevedo e Huelves ou Marcelino Fernández.

teatral con música d’Etelvino Méndez⁷ que se puxo en Tapia nel ano 1921 y que se publicóu al outro ano. Sigue a traza del teatro costumista del época y nun é máis qu’úa escusa pras cancións chías de referencias a personaxes locais y populares que se cantaban nel obra. Ten, eso si, el importancia de ser a primeira obra de teatro escrita en gallego-asturiano y que vai abrir úa tradición teatral que chega hasta hoi con Manuel García *Galano*. Tamén col músico Etelvino Méndez, fexo a canción pra coro *Terra asturiana*, da que namáis conocemos el título. Tampouco nun conocemos a titulada *Brisas tapiegas*, tamén en gallego-asturiano, con música de Fernando Salgado Valdés.

G. Rendueles publicáye en *Los nuevos bablistas* el poema “Lonxe d’aquí”, unde trata un tema tan común entoncias como el da emigración. Nun deixa de ser paradigmático da relación que vinculaba a todo este grupo d’escriutores d’aquel entoncias que, tanto “Lonxe d’aquí” de Conrado Villar como *Amarguras d’un viaxe* de Ramón García González, tán dedicaos a Vicente Loriente Cancio, fiyo del lider reformista castropolense, y impulsor da Biblioteca Popular Circulante de Castropol da que llougo imos falar. “Lonxe d’aquí” é sin duda el máis llograo dos poemas que se ye conocen a Conrado Villar porque el resto da producción súa que fomos quán a atopar nun pasa de ser poesía de circunstancias y feita prá dalgúa ocasión especial ou festexo.

Conrado Villar Loza é un exemplo típico da súa época. D’ideales republicanos, entróu en relación col mundo lliterario y cultural que fervía alreor dos periódicos locais y da emigración. Tía relación con Casimiro Cienfuegos, con quen mantía úa búa amistá y sabemos pola súa correspondencia qu’asistía á festa da Regalina en Cadavéu, polo que pinta máis que seguro que conocera tamén a Fernán-Coronas. Sabemos que mandóu a García Rendueles el exemplar d’*Amarguras d’un viaxe* de Ramón G. González del que despóis iba sacar úa composición pra poñer en *Los nuevos bablistas*.

Según nos informa el escritor naviego Alejandro Antúñez, Conrado Villar quería ver publicada toda a súa obra lliteraria y musical nun llibro y tentóu de que yo publicaran na imprenta de Navia. Mais allí nun yes pintóu mui interesante el asunto y déronye llargas un día tres d’outro. Al cabo, Villar Loza, enfadao y desengañaio, pasóu por Navia pra que ye volveran os manuscritos que, según Antuñez “ffian un cartapacio ben grande”.

⁷ Etelvino Méndez Martínez (Ll. L. L. 1875-?) vivió dende 1906 en Castropol. Era el administrador d’*El Castropol* y foi fundador col guciteiro castropolense Manuel López Quirolo del primeiro cuarteto local de gaita, clarinete, bombo y caxa, “Os Quirotelvos” pra os que, según nos cuanta *El Españolito* “compuso más de 40 piezas musicales sobre motivos gallegos y asturianos”. Dende 1926 pasóu a vivir a Ribadeo.

Na prensa da emigración atopamos máis exemplos escritos. Nos exemplares que podemos consultar d' *El Progreso de Asturias* atopamos dous poemas de circunstancias, ún en 1921 firmado col alcuño d' *Un Boalés* y outro en 1926 composto pola parexa **Ángel Bueres-Sánchez**. D' Ángel Bueres namáis sabemos qu' era bualés; el segundo autor pode ser que sía el tamén bualés **Fermín Sánchez** (1905-?) escritor en prosa y verso y fundador en 1925 del periódico *Vida boalense*.

El outra villa occidental que nos queda neste recorrido é Navia, unde naquel entoncias tamén había cultivadores del gallego-asturiano. El naviego **José Fernández García Pepe Muestras** (Navia 1878-1942) foi a figura de fama na zona. Tamén nél se xuntan as inquietudes lliterarias cuas musicales, sendo director y animador d' orfeóis da súa villa. Publicóu mui-tas composicións, poemas llargos, en periódicos y folletos, anque namáis ye conocemos cuatro. A súa poesía, escrita nel gallego-asturiano de Navia, é de tipo narrativo y nella pode verse claramente a influencia del vate local, Campoamor. A súa obra, reunida pola súa viuda, pasóu a maos d' Antón García Oliveros y outros coleccionistas pero nun fomos quén a atopalla.

Neste recorrido polas mostras lliterarias que podemos encontrar é fundamental pararnos nel periódico *El Aldeano*, qu' empeza a publicarse en 1929 y qu' é heredeiro das ideas y del agayo de dalgús dos colaboradores máis mozos d' *El Castropol*. *El Aldeano* é el fruto das inquietudes del mesmo grupo de xente moza que, con Vicente Lorient Cancio al frente, botara a andar sete anos antias a Biblioteca Popular Circulante de Castropol, entidá de gran importancia que llevóu llecturas de todas as menas a todo el partido de Castropol y que promovéu un gran llabor de difusión cultural con teatro asturiano, recitales de cancióis tradicionales, audicióis de contos y música populares, concursos de gaita, canto y baile asturiano. El periódico, que tamén fía as veces de boletín da Biblioteca, tentaba de chegar al llabrador pra contribuir á súa formación cultural y cívica y, polo tanto, a custión da fala taba entre os sous esmolementos. En 1929 anuncia el empezo dos trabayos prá formación d' un vocabulario del gallego-asturiano baxo a direición de Ramón García González⁶. Para eso piden el axuda dos llectores y solicitan que manden al periódico, a García González ou á Biblioteca, "palabras y frases típicas" da fala da zona y hasta brindan un modelo de ficha. *El Aldeano* prometía ir publicando as máis interesantes da que foran chegando pero, que nosoutros sépamos, nunca máis se falóu del proyeuto nas súas páxinas.

⁶ Diz a nota de prensa: "Bajo los auspicios de la Biblioteca Popular Circulante se ha comenzado a trabajar en la formación de un vocabulario de nuestra habla con objeto de salvar del olvido palabras y frases típicas de esta comarca y también para reunir materiales que en su día pueda utilizar quien se proponga fijar la frontera lingüística entre Asturias y Galicia".

Dentro d'esa llinia d'achegamento á fala local, el periódico usaba a miúdo el gallego-asturiano. Y non sólo en poesía senón tamén nos editoriales y nas colaboraciós periodísticas. El problema que se nos presenta é el d'identificar a os autores xa que firmaban sempre con alcuño: “*El Aldeano d'a Praza*”, “*El Aldeano de Taves*”, “*Xuanín de Xonte*”, “*Chis*” ou “*Fulano de tal*”. Pode dar idea da mocedá dos máis dos colaboradores d'*El Aldeano* que, detrás del alcuño de “*El Tío Pepe*”, ún dos qu'escribían a miúdo artículos en gallego-asturiano, taba un rapaz de vinte anos, **Alejandro Sela** (Vilavedeye 1911-?), que despóis da guerra escribiría en castellano dalgúa obra d'ambiente local.

Tamén as composiciós poéticas publicadas nel periódico taban firmadas con alcuño (xa falamos máis antias das poesías de *Naide*), agá úa de Pedro Penzol dedicada á memoria de **Victoriano García de Paredes** (Castropol 1878-1931), abogao metido en actividades políticas y lliterarias al que sempre se tuvo por ser a miyor pluma del periódico *El Castropol*, unde colaborara con trabayos firmaos y anónimos. **Pedro Penzol y Conde** (Castropol 1880-1965), igual que García de Paredes, tamén estudiara Dereto en Uviéu. Fora condiscípulo de Pérez de Ayala y acabóu dedicándose á pintura y á escritura ademáis de ser profesor d'inglés en Leeds (Inglaterra). Publicóu ben de poesía en castellano pero namáis ye conocemos ese poema en gallego-asturiano.

Outro personaxe fundamental neste Castropol dos anos vinte é **Manuel Marinero Bermúdez** (Dueñas (Palencia) 190?-Castropol 1933), vinculao familiarmente cúa villa castropolense y morto allí ben novo pouco despóis d'aprobar as oposiciós de profesor de Segunda Enseñanza. Formaba parte da redaición d'*El Castropol* ademáis de colaborar nas actividades de difusión cultural que fía a Biblioteca. Convencido asturianista, en mayo de 1931, proclamada de pouco a República, publica nas páxinas del periódico un manifesto pidindo a recuperación da figura hestórica da Xunta Xeneral del Principao con representantes de todos os conceyos pr'amañar un estatuto d'autonomía pr'Asturias. Marinero, dentro das actividades da Biblioteca, tamén escribióu con sou irmao dúas obras pra teatro de guiñol, *Xan d'a Xata* y *Xan Cabrito*, das que namáis conocemos el título pero que pinta que tuvesen en gallego-asturiano.

Como remate a este repaso pódense apuntar dalgúas conclusiós. En primeiro llugar, hai que precatarse de que ta malo de qu'úa comunidá de cincuenta mil habitantes tuvera un corpus lliterario curioso y máis se reparamos nas circunstancias sociollingüísticas da zona. Anque se poda barruntar qu'a calidá del qu'inda nun conocemos ou que se perdéu nun apurra

muitas máis novidades, faise preciso fer úa recopilación de todo el que s' escribú pra ter úa miyor visión da custión.

Ta claro que nun se pode atesar qu'houbera nos autores d'empezo da centuria úa voluntá explícita y pensada d'estremarse del gallego ou del asturiano. Máis ben era úa escoyeta fáci-le, sin pretensióis. Os escritores queríanse identificar miyor col público pral que taban pensa-das as obras, llectores dos periódicos locais y dos folletos de festas que se divertían cua gra-cia dos sous versos, ou asturianos da emigración que disfrutaban un bocadín d'úa fala que yes tría recordos da súa terra. Pero tamén hai que resaltar qu'el que si se demostra é a existencia d'úa tradición escrita que sigue viva hasta hoi y que nun escoyéu outros modelos vecíos que, de dalgún xeito, eran y son máis prestixosos y acabaos. Constátase entoncias el interés, máis claro nos autores del grupo castropolense, de dar saída á súa inspiración lliteraria en gallego-asturiano. Y esto último faise, muitas veces, tocando os mesmos temas que tratan condo escri-ben en castellano. Esta sensibilibá amostrada n' *El Aldeano* de Castropol, precisamente condo taba nel momento máis interesante, viuse truncada pola morte de dalgús dos autores (Victoriano García de Paredes en 1931, Manuel Marinero en 1933 y Ramón García González en 1938), pol peche da Biblioteca en 1935 por parte das autoridades acusándola d'influir nel desarrollo dos sucesos revolucionarios d'outubre, y, al cabo, pol feito non menos importante da Guerra Civil, de tal xeito qu'as produccióis posteriores, nel canto de seguir pol camín aber-to polas escasas pero máis llogradas mostrás dos poetas castropolenses, han a abocar el camín muito máis andadeiro y triyao d'úa lliteratura tópica y ruralizante. Noutros casos, se repara-mos nel opresivo y homoxeneizador ambiente cultural del franquismo, el que se fexo por parte d'aquellos que tían máis aspiracióis lliterarias foi escoyer a muito máis cómoda y agradecida vía d'abandonar el gallego-asturiano y escribir en castellano.

A falta d'estudios filolóxicos hasta abondo despóis da Guerra civil fexo que dende os auto-res asturianos ás máis das veces se clasificaran esas produccióis dentro del saco da *poesía bable* anque as diferencias foran chamadeiras. Esa zuna de pensar que dentro d'Asturias toda llingua non castellana é *bable* lleva a qu'inda hoi muitos dos autores en gallego-asturiano sigan usando el nome de *bable tapiego*, *bable occidental*, *bable gallego*, *bable naviego* ou *bable asturgalaico*. Tamén se bota mao del término de *fala*, pra evitar darye un nome que tente de definir el sou ser, cousa que deixa tresllucir a conceición diglósica da mayoría dos escrito-res y el sou pouco interés normalizador nos máis dos casos. Pero tamén reflexa esa actitú d'es-tremarse da tradición lliteraria gallega, que muchos conocen y admiran, pero cua que nun se sinten implicaos y da que tampouco nun se sinten partícipes.